

3. část Metody prvopočátečního psaní. Žáci se SPU. Individualizace a diferenciacie výuky s ohledem na maximální rozvoj žáka, podpora žáků se SVP.

Literatura a odkazy:

FABIÁNKOVÁ, B., HAVEL, J., NOVOTNÁ, M. *Výuka čtení a psaní na 1.stupni základní školy*. Brno 1999

FASNEROVÁ, M. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada 2018

MIČÁKOVÁ, R. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Grada 2009

VODIČKA, I. *Nechte leváky drápat*. Praha: Portál 2015

<https://www.levactvi.cz/>

Studijní materiál

Znaky písma

Kvalitativní

- tvar, velikost, úměrnost a stejnoměrnost velikosti, jednotažnost a přípojnost, sklon, hustota a rytmizace, úprava písemností

Kvantitativní

- rychlost psaní

Současná výuka počátečního psaní – RVP ZV

Písemný projev (RVP ZV 1.-5.ročník)

- základní hygienické návyky (správné sezení, držení psacího náčiní, hygiena zraku, zacházení s grafickým materiálem);
- technika psaní (úhledný, čitelný a přehledný písemný projev, formální úprava textu);
- Žánry písemného projevu: adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, omluvenka; zpráva, oznámení, pozvánka, vzkaz, inzerát, dopis, popis; jednoduché tiskopisy (příhláška, dotazník), vypravování

Etapy výuky psaní při analyticko - syntetické metodě

1. Období přípravných cviků na psaní (předslabikářové období)
2. Období vlastního nácviku písma (slabikářové období)
3. Období zdokonalování rukopisu (poslabikářové období)

Výuka psaní při genetické metodě

1. Cviky na uvolnění ruky

2. Procvičování ruky psaním tiskacího písma a slov
3. Psaní psacího písma

CO JE JINAK?	
analyticko-syntetická metoda	genetická metoda
<p>SLABIKOVÁNÍ Nejdříve děti z hlásek skládají slabiku, skládáním slabik vzniká slovo, např.: T- E = TE, T - A = TA, TE + TA = TETA.</p>	<p>HLÁSKOVÁNÍ, ČTENÍ CELÉHO SLOVA NAJEDNOU Čteme po hláskách celé slovo najednou, neslabikujeme! T- E -T -A = TETA.</p>
<p>4 TVARY PÍSMEN NAJEDNOU děti se hned učí 4 tvary písmen</p>	<p>JEN VELKÁ TISKACÍ PÍSMENA děti se učí nejdříve jen jeden tvar písmen (velká tiskací)</p>
<p>KRÁTKÁ DOBA NA UVONĚNÍ RUKY uvolňovací cviky před psaním 3 týdny až 1 měsíc</p>	<p>DOSTATEK ČASU NA UVOLNĚNÍ RUKY uvolňovací cviky před psaním 4 - 5 měsíců</p>
<p>dlouho trvá, než jsou děti schopny číst smysluplný text</p>	<p>ČTENÍ S POROZUMĚNÍM děti od počátku čtou s porozuměním, brzy se naučí číst</p>
<p>děti se více spoléhají na pomoc učitele - zapíše jim úkoly, podepíše nebo orázkuje práce</p>	<p>VELKÁ MOTIVACE děti čtou velmi brzy, píší krátké vzkazy, jsou samostatnější - samy si zapisují od počátku úkoly, podepisují si své práce</p>
<p>výuka psacího písma začíná již počátkem října, kdy ruka není dostatečně uvolněná</p>	<p>výuka psacího písma začíná až kolem 2 pololetí, kdy je ruka dostatečně uvolněná</p>

Lateralita = přednostní užívání jednoho z párových orgánů, tj. asymetrii párových orgánů hybných (ruky, nohy) nebo smyslových (oko, ucho).

Lateralita může být tvarová nebo funkční.

Závisí na dominanci jedné nebo druhé mozkové hemisféry.

Typy funkční laterality:

- Praváctví (dextrie)
- Leváctví (sinistrie)
- ambidextrie (tj. nevyhraněná lateralita)

Druhy psacích cvičení

- Opis – psaní podle předlohy psané psacím písmem
- Přepis – žák převádí vzor z tiskacího do psacího písma (procvičování již známých písmen)
- Diktát – grafické znázornění slyšeného (písmena – slabiky – slova – věty)
- Autodiktát – žák zaznamenává vlastní myšlenky

SPU

Definice

„Poruchy učení jsou souhrnným označením *různorodé skupiny poruch*, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je *mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování* nebo *počítání*.

Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají *dysfunkci centrálního nervového systému*.

I když se porucha učení může vyskytovat *souběžně s jinými formami postižení* (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emoční poruchy) nebo *souběžně s jinými vlivy prostředí* (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé), *není přímým následkem takových postižení* nebo nepříznivých vlivů.“ (Matějček, 1995, s. 24)

Terminologie

- Specifické vývojové poruchy učení, specifické poruchy učení, vývojové poruchy učení.
- Legasthenie, Lese-Rechtschreib-Schwierigkeiten, spezielle Lernprobleme, Teilleistungsschwächen .
- Learning disabilities, Specific learning difficulties, Specific learning disability .
- Výskyt: přibližně 2 – 4%, u chlapců až třikrát vyšší.

Nespecifické poruchy učení

- Projevují se jako zanedbanost, onemocnění, sociálně patologický vývoj, negativismus, chronické onemocnění (alergie, poruchy imunity).
- Dítě zaostává ve všech předmětech, doučováním a procvičováním se dá vše napravit.

Didaktogenní poruchy učení

- Jedná se o obtíže, které vznikají jako doprovodný efekt buď *špatného přístupu učitele* k dítěti nebo *nevhodným výběrem, aplikací a užitím metod* ve výuce počátečního čtení, psaní a počítání.
- Ve svých projevech mohou být takřka totožné s projevy SPU.

DYSLEXIE

je specifická porucha čtení, projevující se neschopností naučit se číst běžnými výukovými metodami. Postihuje *rychlost a správnost čtení, techniku čtení, porozumění čtenému textu*.

Objevují se následující obtíže:

- záměny *tvarově podobných písmen* (inverze statické a dynamické);
- záměny *akusticky podobných hlásek*, obtíže ve sluchové diferenciaci a diskriminaci hlásek;
- neschopnost akustické a optické *analýzy a syntézy slov*;
- obtížné skládání hlásek a písmen do slabik, pomalé *slabikování*;

- *přidávání nebo vynechávání* písmene/ slabiky/ slova,
- *přehazování pořadí* slabik, slov ve větě;
- *přetrvávání* tzv. *dvojího čtení*;
- domýšlení textu, odhadování slov, odřikávání textu zpaměti;
- *poruchy čtení s porozuměním* – neznalost obsahu textu ani bezprostředně po přečtení, také tzv. mechanické čtení;
- pravolevé čtení, vracení se na začátek slova/ řádku;
- vynechávání řádků.

DYSGRAFIE

Je to porucha psaní, která postihuje grafickou stránku písemného projevu, tedy *čitelnost a úpravu*. Je *vázána* na estetickou úroveň psaní.

Projevuje se v následujících oblastech:

- obtíže v zapamatování *tvarů písmen*, jejich napodobování;
- písmo je příliš velké/ malé, často *obtížně čitelné*;
- *nestejná velikost* grafémů;
- opačný *sklon* písma;
- neschopnost udržet písmena na řádku;
- *neupravený písemný projev* – časté škrtnání, přepisování písmen;
- neúměrně *pomalé tempo* psaní;
- křečovité *držení psacího náčiní*, neúměrný *přítlak*;
- písářský výkon vyžaduje neúměrně mnoho energie, vytrvalosti a času.

DYSORTOGRAFIE

Je to specifická porucha pravopisu, která je velmi úzce a často spojena s dyslexií. Vystupují zde do popředí *specifické poruchy řeči a nedostatky ve sluchovém vnímání*.

1. Zvýšený počet specifický dysortografických chyb
2. Obtíže při osvojování gramatického učiva a při aplikaci gramatických jevů.

DYSKALKULIE

Je to *porucha matematických schopností*, která postihuje *manipulaci s čísly, číselné operace, matematické představy, geometrii*.

DYSPINXIE

Je to specifická porucha kreslení. Kresebný projev dítěte je nápadně *primitivní*, charakteristická je *neschopnost zpodobnit danou představu nebo tvar* způsobem adekvátním k věku dítěte.

DYSMUZIE

Je to specifická porucha schopnosti vnímání a reprodukce hudby, osvojování *hudebních dovedností*.

DYSPRAXIE

Je to specifická porucha obratnosti, schopnosti vykonávat složité úkony. Je nazývána též *syndrom nešikovného dítěte*.

Charakteristická je:

- celková *neobratnost* dítěte;
- *poruchy koordinace* pohybů (hrubá i jemná motorika);
- poruchy rovnováhy;
- sekundárně se buduje *nechuť k motorickým činnostem*;
- porucha *vnímání vlastního tělesného schématu*;
- neschopnost adekvátně napodobit daný pohyb.

Jedinci s dyspraxií bývají okolím hodnoceni jako nešikovní, lajdáci, neposední a neukáznění. Mají problémy v běžném životě.

Osobnostní specifika jedinců s SPU

Sociální a emocionální vývoj

Obtíže v sociálních vztazích:

- fyzická nezralost (ve srovnání s vrstevníky);
- neadekvátní chování v sociálních situacích;
- potíže v orientaci v sociálním chování;
- narušení komunikačních schopností – problém s vyjadřováním, při reakcích na dotazy;
- obtíže v sociálním učení (nepoučí se z chyb);
- trpí často pocity úzkosti, frustrace, může být i hněv a agresivita → snížení sebehodnocení;
- obtíže se zapamatováním a uspořádáním pořadí;
- časté deprese.

Poruchy chování u žáků s SPU

Primární symptomatologie:

- poruchy pozornosti,
- infantilní chování,

- zvýšená vzrušivost.

Sekundární symptomatologie jako důsledek prožívání neúspěchu, negativního hodnocení.

NÁPADNÉ CHOVÁNÍ U ŽÁKŮ S SPU

1. obrané a vyhýbavé mechanismy;
2. kompenzační chování;
3. agresivita a projevy nepřátelství;
4. úzkostné stažení se do sebe.

Vzniká tzv. začarovaný kruh poruch učení (Pokorná, 2001).

Diferenciace a individualizace

- **na úrovni učiva**

zkracování, zjednodušování u dětí diagnostikovaných, obměňování výuky podle aktuálních reakcí žáků

- **zjišťování výsledků učení**

testy jsou plánovány většinou na dvou úrovních odlišených trochu jinými styly práce, někdy obtížností nebo rozsahem učiva

- **hodnocení**

motivační pobídky ve formě známek nebo pochval pro žáky s identifikovanou potřebou

hodnotí se hlavně individuální posun

vedení k samostatnosti a sebedůvěře konstruktivistickými metodami i různými postupy sebehodnocení a formativního hodnocení, důraz na slovní hodnocení s důsledně popisným vyjadřováním.

Klima – jev dlouhodobý

Ovlivňuje žákovo učení, efektivitu výuky.

Spolupráce – důvěra – optimismus – přiměřená náročnost – pracovní pohoda – pocit bezpečí – dobré vztahy - tolerance